

(Приказ две књиге – *Усташки покољи Срба у глињској цркви Ђура Аралице* и *Вучје срце Марије Лине Веке*)

Књиге се, као и људи, разликују. Постоје добре и лоше књиге, постоје подебеле и танушне у габариту, значајне и безначајне, књиге које издржавају испит времена, а и оне на које је узалуд изарчена хартија. Књиге, опет као и људе, срећемо на разним местима: на књижевним трибинама, на сајмовима књига, у изложима књижара и у бољим самопослугама, у антикварницама па и на пијачним тезгама, на картонским кутијама код уличних продаваца, у медијским приказима и, наравно, у библиотекама. И на свим тим местима сретћемо све жанрове и укупан распон стваралаштва – од ремек-дела до најнижег шунда.

Постоје, међутим, и књиге које се нигде не појављују, тешко да за њих може да се чује, још теже да допру до шире јавности. То су књиге-изгнаници које као некад рани хришћани живе у некаквим књижевним и публицистичким катакомбама, далеко од сваког чак и најмањег јавног наступа и презентације, укратко, то су књиге-парије, књиге-губавци, књиге којима је забрањен приступ на културну и историјску сцену данашње Србије. То су, кратко речено, књиге које се прећуткују и које су гурнуте на маргину маргинине маргине. Једном речју игнорисане.

Па какве су то књиге и зашто се све чини да не дођу пред очи јавности? У чему је њихова фалинка? Грех („грех“) ових књига није ни мали ни занемарљив. То су књиге које чине частан напор да сведоче о српским страдањима а која се поодавно у свету систематски потискују и заташкавају, пре свега политичко-медијским, читај гебелсовским, манипулацијама моћника, при чему се успешно обавља алхемијски политички процес који Србе-жртве претвара у Србе-злочинце. И не само то. Циљ је да се ван Србије испише „права“ и „демитологизирана“ историја Србије. Трибунал у Хагу има и ово за циљ, и да ову и овакву истину и историју, Србија прихвати као своју. Овакву историјску читанку, чији су издавачи „Милосрдни анђеол“ и Хаг, званична Србија полако послушнички прихвата и немојмо се изненадити уколико „на путу европских интеграција који нема алтернативу“ ова нова читанка уђе у наш школски програм. *Ergo*, штива и књиге које нису у сагласју са том новом читанком нису добродошла у земљи Србији.

Бележи Ђуро Аралица, истини за вољу, да је било Хрвата који су покушавали, ретко успешно у времену зла, да помогну или спасу неког Србина. Таквих је, нажалост, било мало.

Најновија два примера оваквих „грешних књига“ су *Усташки покољи Срба у глиној цркви* (аутор Ђуро Аралица) и *Вучје срце*

(ауторка Марија Лина Века). Издавач Араличине књиге је Музеј геноцида из Београда. Аралица је историчар-аматер који је уложио више од тридесет година у стварање ове књиге чија је свака од 264 страница (баш свака!), натопљена крвљу невиних жртава. Араличин отац, стриц и два ујака такође су међу овим, ужасном смрћу, умореним Србима мученицима.

Када се помене монструозни покољ Срба у глиној цркви Рођења Пресвете Богородице – била су, заправо, два покоља: 30/31. јула 1941. и неколико дана касније $\frac{3}{4}$. августа – свако одмах помисли на усташе, ударну садистичку и крвожедну песницу НДХ (Независне државе Хрватске). Аутор ово потврђује износећи имена многих како налогодаваца тако, и непосредних извршилаца, међу којима нису само дојучерашње силеције, месари, зидари, сељаци и још којекакав башибозук са дна друштвене лествице, већ су међу кољачима и чиновник глиноје болнице, студент музике, писар у адвокатској канцеларији, учитељ... Усташе, међутим, у овом масакру нису били сами. Због тога су посебно застрашујући подаци које износи аутор, а који показују и доказују да су у овом језовитом чину усташама пуну помоћ пружили и многи мештани Хрвати, из саме Глине и из околних села. Ова, како би се данас рекло, „логистичка подршка“ хрватских мештана састојала се у лоцирању Срба, њиховом спровођењу и стражарењу над ухапшенима, све до одвођења лешева и закопавања у заједничке јаме, при чему скидање ципела и одевних предмета са унакажених тела није била реткост.

Драстичан и ужасавајући пример оваквог односа „обичних Хрвата“ цивила према својим дојучерашњим комшијама Србима догодио се другог дана након првог покоља. Три Србина успела су да се у ноћ пред покољ попну и сакрију високо у црквеном торњу. Ожеднели покушали су да ухвате мало кишнице, али бивају опажени од мештана пролазника који одмах алармирају усташе. Пристигле усташе не усудише се да се пењу на торањ плашећи се да их јадници могу засути циглама, па позваше несрећнике да сиђу и довикујући да им се ништа неће десити. Несрећна тројица, сведоци покоља, не хтедоше да сиђу. За то време испред цркве ширио се број знатижељних мештана радозналих да уживо прате ову „игру“ између усташа и тројице Срба на торњу. Убрзо су усташе пушчаном паљбом „поскидали“ са црквеног торња сва три „окорела четника“, заклете непријатеље Хрватске.

Једнака парадигма је о страдању Срба и могло би се рећи да спада у усмено предање о геноциду, предање које, како ствари стоје, тешко да ће бити преточено у макар једну лекцију у школским уџбеницима.

У глиној цркви Рођења Пресвете Богородице мученичком смрћу страдало је 1564 Срба, међу којима и дечаки од 15–16 година. Месец дана после другог покоља црква је савњена са земљом.

Бележи Ђуро Аралица, истини за вољу, да је било Хрвата који су покушавали, ретко успешно у времену зла, да помогну или спасу неког Србина. Таквих је, нажалост, било мало.

Име једног Србина свакако ваља запамтити: Љубан Једнак, једини који је преживео покољ. И посао кољача умори, те су усташе правиле „радне паузе“, тек да повуку из флаше или да, као неки, доштре ножеве. Ово је, као и неки други Срби који су чекали „на свој ред“, искористио Љубан Једнак и угурао се међу до тада поклане и притајено. Ова варка једино је њему пошла за руком. Усташе су „оверавале“ претходно побијене, боли су бајонетима и испаливали метке у свако тело које им се учинило да још даје знаке живота. Тако је и један куршум прошао кроз Љубанову ногу, али је он успео да се не покрене и да не јаукне. У томе му је помогао полумрачни простор цркве осветљаване батеријским лампама и „четничким“ свећама које су усташе претходно натерали јаднике да припале и да истовремено кличу Поглавнику. Успео је да прикрије да је жив и када су га са осталим лешевима као цепанице набацивали на камионе, а и када је бачен у јаму. И тада, искористивши још једну „радну паузу“, Једнак под окриљем ноћи успева да се извуче испод гомиле лешева, искочи из јаме и све са прострељен ногом да се спасоносно докопа шуме. До јутра је стигао до једног рођака у село које усташе још нису походили. Убрзо опорављен, придружио се устаницима. Педесет четири године касније, сад као старац током „Олује“, био је у тракторској колони која се митраљирала и са земље и из ваздуха вукла према Србији. Две године касније преселио се у вечност негде на даљој периферији Београда. Судбина Љубана Једнака парадигма је о страдању Срба и могло би се рећи да спада у усмено предање о геноциду, предање које, како ствари стоје, тешко да ће бити преточено у макар једну лекцију у школским уџбеницима.

После рата СПЦ (Српска православна црква) и преживели Срби годинама су безуспешно тражили од надлежних у Хрватској да им се дозволи да поново саграде цркву у Глини.

То им је дозвољено после много намерних бирократских саботажа да се изда грађевинска дозвола, те је црква најзад свечано освештана тек на Малу Госпојину 1963. године, осамнаест година по окончању рата.

Изградњу нове цркве помогло је добротворним прилозима око пет стотина српских исељеника из Америке и Канаде. Једна група ових добротвора најавила је долазак на освештање нове цркве. Међутим, југословенске власти су покушале да им то онемогуће ускраћивањем издавања виза. Тек после отворених интервенција амбасада САД и Канаде у Београду нађено је „соломонско решење“: Савезна комисија за верска питања саопштила је представницима СПЦ да ће исељеници добити визе, али је при томе скренута пажња да се приликом Освештавања цркве и током других церемонија не помињу усташки злочини, односно да се не смеју повезивати са хрватском државом. Та опаска је образложена ставом, уобичајеним за оно време, да би се то евентуално могло протумачити као распиривање верске и националне мржње и нетрпељивости. Сасвим разумљиво: као што се после Првог светског рата градила „заједничка држава без освртања на прошлост“, тако се сада градило „братство-јединство“ са дозвољеним погледом једино на будућност и са знаком строге забране сећања на кости новомученика које би такву будућност могле само да оптерећују. Додатна со на српске ране било је присуство локалног католичког жупника Франца Жужека који је у време НДХ терора издавао заправо неважеће потврде Србима о покатоличењу и код њих на тај начин неговао заблуду да ће преживети ако промене веру. Сем тога, кључеви Богородичине цркве, забрављене одмах по доласку усташа на власт, били су похрањени код овог жупника који је кључеве уредно сачувао и предао зликовцима на њихово тражење како би се први похватани Срби затворили у цркву за први покољ. Овом жупнику је тако незаслужено припала почаст да присуствује Освештању, вероватно на основу дискутабилног убеђења преживелих Српкиња да је он издејствовао пуштање из затвора три стотине глинских Српкиња, које су похапшене после ликвидације њихових мушких чланова породица. Присуство жупника имало је и једну нескривену, мада перверзну, поруку, односно да католички клер нема ништа заједничко са геноцидном политиком НДХ.

Нова црква, поменимо и то, није могла бити саграђена на месту старе цркве, већ на локацији удаљеној око 150 метара. И ово није крај приче о Глини и глинској цркви. Године 1969, на месту старе уништене цркве, на месту покоља, подигнут је Спомен-дом, заправо дом културе где ће се одржавати „културно-умјетнички угођаји и програми“, највише игранке и ђускање, а мокри чвор ове срамоте наћи ће се на месту некадашњег олтара.

Прича се наставља неодустваном жељом СПЦ и Срба да подигну спомен-обележје. Вукло се и ово годинама. Најзад, 29. јула 1995. године, на 54-годишњицу злочина,

спољашњи део спомен-обележја је био завршен, док је троделна мозаичка композиција величине 54 квадратна метра, предвиђена за ентеријер, остала у Београду и чекала да буде допремљена и укомпонована. Кроз неколико дана, на Св. Илију 2. августа 1995. године, задушну службу Божију служио је његова светост патријарх српски господин Павле. После службе освештао је бакарне плоче са именима жртава. Кроз три дана почела је злочиначка „Олуја“ и тек подигнуто спомен-обележје задесила је судбина Републике Српске Крајине – спомен-обележје је срушено. Овај вандалски чин имао је недвосмислен циљ: избрисати све трагове који би сведочили о усташким злочинима над српским народом. То потврђује и преименовање Спомен-дома на коме је врло брзо исписано ново име – „Хрватски дом“. И тако нова и демократска Хрватска верује да је „на случај Глина стављена повијесна точка“.

Изградњу нове цркве помогло је добротворним прилозима око пет стотина српских исељеника из Америке и Канаде. Једна група ових добротвора најавила је долазак на освештање нове цркве. Међутим, југословенске власти су покушале да им то онемогуће ускраћивањем издавања виза.

Глас концила, званично гласило загребачке надбискупије, лист који стиже у можда већину хрватских домова, током 2006. године објављује фељтон посвећен Глини. Закључак фељтона је да злочина у Глини није било и да је то „велики српски мит“ који има за циљ блаћење хрватства и католичанства.

Ове године, крајем јула, у Глини ће бити обележено 70 година од покоља у цркви Рођена Пресвете Богородице. Представник Срба из данашње Глине, који је специјално дошао на представљање Араличине књиге, рекао је да се са великом сигурношћу очекује долазак Иве Јосиповића, председника Хрватске, на ову тужну годишњицу и парастос. Можемо, у том случају, очекивати и долазак Бориса Тадића, председника Србије. И можемо, унапред, бити сигурни да ће хрватски председник говорити о хрватском антифашизму током Другог светског рата, док ће српски председник по ко зна који пут пружити руку помирења и на тај начин, опет по ко зна који пут, изједначити жртве и целате, истина не више у духу некадашњег „братства-јединства“ већ по мантри добросус(ј)едства и евроинтеграција.

Књига Ђура Аралице *Усташки покољи Срба у глинској цркви* представљена је у сали општине Нови Београд, у организацији Удружења Срба (избеглих) из Хрватске. У скоро до пола попуњеној сали (лепше је овако рећи него да је била полупразна) махом су биле седе главе, оба пола. И тек неколико јуноша. Представљање књиге личило је на још

једно опело. Ако је било трунке веселости те вечери то је наступ певачке групе ојкача са Баније, а који су наступили на самом почетку. Шесторица крајишких старина сплетом песама из старог краја показали су да српска Крајина још увек постоји, макар само овако у песми и сећању. Потписника ових редова посебно је и одушевило и потресло то што су ове часне старине били у крајишким народним ношњама. Ове ношње сведоче да су у ужасу „Олује“, спасавајући голе животе, уз оно најпрече што су на брзину потрпали на тракторске приколице, понели као посебну драгоценост, као живо сведочанство дотадашњих живота како својих, тако и многих генерација предака, управо ове народне ношње.

Друга „грешна“ књига, недавно изашла из штампе, коју вреди поменути је *Вучје срце*, роман који је написала Марија Лина Века, италијанска новинарка и писац. Ауторка већ годинама посећује Косово и Метохију и пише о својим трагичним сазнањима и искуствима на овој за Србе и неалбанце напаћеној земљи. Није јој, наравно, отворен приступ великим медијима, самим тим јој је и економска егзистенција близу границе угрожености, али све то ову храбру и одлучну жену није поколебало да јавно говори и пише о Србима на Косову као најугроженијој врсти у Европи, о шиптарским континуираним зверствима и пљачкама којих без сумње не би било у тако застрашујућем и свеprisутном обиму без макар прећутне ако не сагласности, а оно свакако хладне и прорачунате незаинтересованости њихових окупационих ментора.

Роман се бави монструозном трговином људским органима на Косову, а књига је написана пре него што се појавио запрепашћујући извештај Дика Мартија. Прича је једноставна. Радња романа тече у два тока који се преплићу. Један ток прати и описује киднаповања Срба и других неалбанаца, пре свега трагичну судбину једног Србина архитекте из Приштине, вађење органа од стране лекара којима би позавидео и доктор Менгеле из Аушвица, те транспорт и продају „крајним корисницима“. Други ток, пак, прати драму једног младог Француза и његове породице из Нансија. Живот младог Француза зависи од трансплантације срца. Младић је на разним листама чекања, стање му се погоршава, све болнице одговарају да новог срца још нема... Изненада се појављује могућност да се за позамашну суму прескоче све листе чекања и да се за младог Француза набави спасоносно ново срце. И – уградише му то ново срце и млађани Француз закорачи пун новопронађене вере у свој нови живот. Француз, међутим, пожели да сазна ко је донор, одакле је и како стигло срце које сад осећа у грудима. Наилази на сумњиве и неубедљиве одговоре и почиње да га обузима сумња да није ово његово ново срце можда стигло нељудским путем, могуће насилно, да није можда неко убијен да би он живео...

О књизи храбре ауторке говорили су Драган Мраовић (књижевник и преводилац), Ранко Ћиновић (песник са Косова и некадашњи председник Удружења киднапованих и несталих са Косова) и Владислав Јовановић (песник и некадашњи министар спољних послова). На крају се скупу обратила ауторка. Посебно упечатљив и вредан забелешке је један од многих њених сусрета и сведочења, из прве руке, са Косова. У разговору са једним вишим официром италијанских карабињера оштро му је замерила што се истина о мрачним догађањима на Косову срамно заташкава. „Мој земљак ми је, уз осмех,“ наглашава Марија Лина Века, „одговорио да се ништа не скрива и не заташкава, а истина је само оно што званично саопштавају УНМИК и НАТО команда.“

Сам наслов романа – *Вучје срце* – резултат је једне случајне шетње, каже ауторка. Заправо, обилазећи Приштину, испред једне од безброј радњи и ћепенака, на истуреној гвозденој куки висила је кожа одраног вука са све видљивим траговима крви дуж целог крзна. Кожа до скоро моћне и слободне животиње, такође Божјег створа, сабласно се њихала на хладном ветру. Ваљда је овом морбидном рекламном власник ћепенка желео да привуче муштерије. Ауторки се одрани вук одмах наметнуо као наслов романа, видела је у тој кожи метафору за цело српско Косово, појачано чињеницом да је вук свеprisутан у српској митологији и епици.

Роман *Вучје срце* представљен је у просторијама Удружења књижевника Србије. Мали простор испунили су, као и у случају књиге о Глини, углавном „трећепозивци“ уз тек неколико млађих особа. Од Драгана Мраовића смо чули да је било подоста мука да се обезбеде време и простор за представљање ове књиге. И још нешто поразно: књигу је тешко пласирати у књижаре. Засад се може наћи једино у књижари СПЦ, прекопута Патријаршије.

Сатанизација Срба и њихове свеколике историје, као и гебелсовско „преуређење“ истине од стране „великог света“, одавно не чуди, али утолико више изазива згражавање чињеница да су српска страдања и сведочанства о томе најчешће игнорисана и табу тема у самој Србији.

Повремено се појављују овакве књиге, књиге-сведоци о дуготрајном, често више пута поновљеном, пострадању Срба. И баш због тога то су књиге које практично живе у илегалу и с тога не чуди да на представљању обе ове књиге није било новинара, нигде ТВ камера, нигде одјека у медијима, макар цртице, најситније фусноте.

Сатанизација Срба и њихове свеколике историје, као и гебелсовско „преуређење“ истине од стране „великог света“, одавно не чуди, али утолико више изазива згражавање чињеница да су српска страдања и сведочанства о томе најчешће игнорисана и табу тема у самој Србији. Обе ове књиге (последње у низу), односно њихово игнорисање од стране јавности, представљају још један необорив доказ (који по реду?!) дубоког застрањења српске званичне политике, њене посувраћене памети, изгубљене душе и истрошеног морала чији постулати као да су преузети из поменутог „Гласа концила“.

Видимо, дакле, да се књиге код нас не спаљују као у Трифоовом филму. Овде се лоботомија врши блажим захватом: у тишини и мраку на делу је медијски острацизам непоћудних књига. Књиге, ето, могу да горе и без дима и ватре.

Но, упркос свему, књиге-парије остају да живе, макар у оном непоткупљивом и племенитом гету малобројних који дух истине и пламен отпора одржавају преносећи сазнања – и осећања! – усменим путем, од човека до човека, од увета до увета. Као у оном Трифоовом филму „Фаренхајт 451“ (232,7 Целзијусова степена), температура на којој хартија почиње да гори, и где у малом и скривеном гету храбрих, у свету из кога су књиге и штампана реч протерани и забрањени, старији на млађе преносе своје знање највећих класика светске књижевности које знају напамет. Нешто слично имали смо у нашој историји, током векова ропства, када су наш дух самосвести и светлост наде одржавали наши гуслари.

Док је у Србији, у званичној политици и дисциплинованим медијима, пијетет према Сребреници далеко испредњачио испред збира Јадовна, Глине, Јасеновца, Братунца, Скелана, „Бљеска“ и „Олује“, косовометохијских оскрнављених и спаљених манастира и цркава, стотина хиљада избеглица, и док је све то тако, не смемо се нимало ни чудити ни згражавати над податком да постоје књиге изгнанице из друштва.

Видимо, дакле, да се књиге код нас не спаљују као у Трифоовом филму. Овде се лоботомија врши блажим захватом: у тишини и мраку на делу је медијски острацизам непоћудних књига. Књиге, ето, могу да горе и без дима и ватре.

А ми који се са тим не слажемо? Можемо ли било шта? Можемо. Као некада први хришћани по катакомбама, као некада италијански карбонари, морамо одржати у животу

Фаренхајт 451

Пише: Милан Шећеровић
четвртак, 03 март 2011 08:06

овакве књиге, и не само књиге, а све то се своди на одржавање пламена истине, достојанства и националног поноса.

У супротном, уколико ћутимо, стићи ће нас афоризам Јиржија Леца: „Истина кад-тад исплива на површину – као леш.“